

กสม. ๑

รายงานผลการตรวจสอบ

การละเมิดสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๘

รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๒๙/๒๕๖๘

เรื่อง สิทธิชุมชน และสิทธิในการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดี กรณีร้องเรียนว่า โครงการโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน และขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ผู้ร้อง -

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นสมควรให้ตรวจสอบ

ผู้ถูกร้อง -

๑. ความเป็นมา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้ประชุมร่วมกับเครือข่ายองค์กรที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อรับฟังสถานการณ์และหารือแนวทางการขับเคลื่อนงานด้านสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยที่ประชุมได้นำเสนอผลกระทบของโครงการสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชน รวมทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการดังกล่าว ประกอบกับ กสม. ได้ศึกษานโยบายของรัฐบาลเรื่องการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบครบวงจร ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ซึ่งมีศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ และเห็นว่านโยบายดังกล่าวอาจมีประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิชุมชนและสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และกลไกของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าไม่สามารถนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยตรง

กสม. ในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๓๑/๒๕๖๕ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๕ จึงมีมติให้หยิบยกกรณีข้างต้นขึ้นตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นคำร้องที่ ๑๕๔/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๕ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๓๔

/๒. การตรวจสอบ...

๒. การตรวจสอบ

กสม. ได้มอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ และระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน พ.ศ. ๒๕๖๑ และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยพิจารณาจากการชี้แจงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน ดังต่อไปนี้

๒.๑ รายการเอกสาร พยานหลักฐานจากการตรวจสอบ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๑ รายงานการศึกษาผลกระทบและมาตรการทางสิ่งแวดล้อมของกิจการผลิตไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียนขนาดเล็กมาก [REDACTED] (๒๕๕๕)

๒.๑.๒ รายงานการศึกษาแนวทางการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงจากมลพิษทางอากาศกรณีโรงไฟฟ้าชีวมวล โดย กรมอนามัยและกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (๒๕๕๘)

๒.๑.๓ รายงานการศึกษาผลกระทบต่อชุมชนจากการสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล: กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าชีวมวลรากไม้ยางพารา อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง [REDACTED] (๒๕๖๐)

๒.๑.๔ รายงานโครงการประเมินการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) กรณียุทธศาสตร์พลังงานภาคใต้ [REDACTED] (๒๕๖๒)

๒.๑.๕ สำเนาหนังสือ คอ.บต. ที่ นร ๕๒๐๑.๒/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๒ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง การขับเคลื่อนโครงการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบครบวงจรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

๒.๑.๖ บันทึกการหารือระหว่างกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. และผู้แทน คอ.บต. เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุม คอ.บต. อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

๒.๑.๗ บันทึกข้อเท็จจริงการลงพื้นที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ลงวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ณ โรงไฟฟ้าบริษัท [REDACTED] อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

๒.๑.๘ บันทึกการเสวนาเรื่อง “สถานการณ์ด้านพลังงานและการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้” เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี

๒.๑.๙ บันทึกข้อเท็จจริงการลงพื้นที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ลงวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖ ณ โรงไฟฟ้าบริษัท [REDACTED] อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

๒.๑.๑๐ สำเนาหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ที่ สกพ ๕๕๐๒/ว ๙๙๗๐ ลงวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๖ ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลพร่อน

๒.๑.๑๑ สำเนาหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ที่ สกพ ๕๕๐๒/ว ๙๗๑๑ ลงวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๖ ถึงนายกเทศมนตรีตำบลลำใหม่

๒.๑.๑๒ สำเนาหนังสือสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ที่ สกพ ๕๕๐๒/๙๙๖๙ ลงวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๖ ถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลท่าหมอไพร่

๒.๑.๑๓ บันทึกข้อเท็จจริงการลงพื้นที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ณ ตำบลปะแต อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

๒.๑.๑๔ บันทึกข้อเท็จจริงการลงพื้นที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ลงวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ณ โรงไฟฟ้าบริษัท ██████████ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

๒.๑.๑๕ หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน ที่ สกพ ๕๕๐๒/๑๕๖๙๐ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๖๖ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒.๑.๑๖ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การวิเคราะห์ความยั่งยืนของการพัฒนาพลังงานชีวมวล โดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ██████████ (๒๕๖๖)

๒.๑.๑๗ บันทึกการหารือระหว่างเจ้าหน้าที่สำนักงาน กสม. กับผู้แทน ศอ.บต. ผ่านระบบการประชุมทางอิเล็กทรอนิกส์ Zoom Meeting เมื่อวันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๗

๒.๑.๑๘ แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศ พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ (Thailand Power Development Plan: PDP)

๒.๑.๑๙ แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐

๒.๒ ข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบ

๒.๒.๑ ข้อเท็จจริงจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑) ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)

(๑) เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๕๖๓ คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ (ร่าง) โครงการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบครบวงจรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้^๑ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ที่ ศอ.บต. เสนอ สรุปได้ว่า พลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในภาคใต้ทั้งหมดประมาณ ๒,๖๐๐ เมกะวัตต์ คิดเป็นร้อยละ ๑๐ ของพลังงานที่ใช้ในประเทศทั้งหมด การใช้ไฟฟ้าส่วนใหญ่อยู่ที่จังหวัดสงขลา สุราษฎร์ธานี และภูเก็ต สำหรับ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้ไฟฟ้า ๒๑๗ เมกะวัตต์ แต่ยังมีการผลิตไฟฟ้าทางเลือกทุกประเภทซึ่งศักยภาพของพื้นที่สามารถผลิตไฟฟ้าเองได้จำนวนน้อยกว่าจำนวนที่ใช้ จึงนำไปสู่ข้อเสนอแนวทางการบริหารจัดการใหม่ตามแนวทางประชารัฐ โดยมอบหมายให้ ศอ.บต. เป็นหน่วยงานหลักร่วมกับกระทรวงพลังงานในการดำเนินการ

/(๒) แนวทาง...

^๑ พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ภายใต้โครงการนี้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ อำเภอจะนะ นาทวี เทพา และสะบ้าย้อย

(๒) แนวทางการบริหารจัดการใหม่ตามแนวทางประชารัฐ มุ่งส่งเสริมให้ประชาชน วิสาหกิจชุมชน รวมกลุ่มเพื่อร่วมลงทุนในกิจการพลังงานของรัฐ โดยจัดทำข้อเสนอการบริหารกิจการพลังงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อก่อสร้างโรงไฟฟ้าขนาดเล็กมาก หรือ Very Small Power Producer (VSPP) และโรงไฟฟ้าขนาดเล็ก หรือ Small Power Producer (SPP) โดยในปี ๒๕๖๖ คอ.บต. มีแผนส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการร่วมลงทุนในกิจการพลังงานระยะที่หนึ่ง แบ่งเป็นโรงไฟฟ้าชีวมวล ๑๕ โรง และโรงไฟฟ้าชีวภาพ ๗๕ โรง และในระยะต่อไปจะขยายผลโครงการโรงไฟฟ้าขนาดเล็กที่ยังมีโควตาเหลืออยู่

(๓) ข้อมูลเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ คอ.บต. ยังไม่ได้ประชาสัมพันธ์รายละเอียดโครงการทั้งหมดให้ประชาชนทราบ เพียงแต่แจ้งให้สภาสันติสุขตำบล^๒ แต่ละตำบลทราบเท่านั้น โดยที่ผ่านมาได้ส่งเสริมการปลูกพืชพลังงานอย่างต่อเนื่อง เช่น ไม้ มันสำปะหลัง หญ้าเนเปียร์ ไม้โตเร็ว มะพร้าว อ้อย เป็นต้น ในปี ๒๕๖๕ เกษตรกรปลูกพืชพลังงานนำร่องแล้ว ๑๐,๐๐๐ ไร่ ทั้งนี้ โรงไฟฟ้าชีวมวล ๑๕ โรง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังต้องการพลังงานที่เป็นเชื้อเพลิงชีวมวลไม่น้อยกว่า ๙,๐๐๐ ตันต่อวัน หรือประมาณ ๓.๒ ล้านตันต่อปี

๒) สำนักงานคณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (กกพ.)

(๑) โครงการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบครบวงจรฯ ของ คอ.บต. ยังไม่ได้อยู่ในขั้นตอนตามหน้าที่และอำนาจของ กกพ. เนื่องจากยังไม่มีผู้ยื่นขอรับการอนุญาตประกอบกิจการพลังงานไฟฟ้า

(๒) ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการผลิตไฟฟ้าเชื้อเพลิงชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ ๔ อำเภอของจังหวัดสงขลา คือ อำเภोजะนะ เทพา สะบ้าย้อย และนาทวี) อยู่ภายใต้กรอบโครงการรับซื้อไฟฟ้าของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหมด ๑๖ ราย ประกอบด้วย ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการผลิตไฟฟ้าประเภทเชื้อเพลิงชีวมวลที่มีการจ่ายกระแสไฟฟ้าเข้าระบบเชิงพาณิชย์แล้ว ๑๔ ราย และผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการผลิตไฟฟ้าในโครงการโรงไฟฟ้าประชารัฐสำหรับพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) ประเภทเชื้อเพลิงชีวมวล ๒ ราย

/๓) หน่วยงาน...

^๒ สภาสันติสุขตำบลเป็นกลไกการบริหารราชการระดับตำบล เป็นหน่วยงานที่พิจารณาปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้ส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหา ตลอดจนติดตามตรวจสอบการดำเนินงานการใช้จ่ายงบประมาณภาครัฐให้เกิดความคุ้มค่า และสนองตอบประชาชนในพื้นที่ ผ่านมติที่ประชุมสภาสันติสุขตำบล ซึ่งประกอบด้วย ๕ ภาคส่วน ได้แก่ (๑) ภาคส่วนราชการที่มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบล (๒) ผู้นำท้องที่ในตำบล (๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (๔) ผู้นำศาสนา และ (๕) ภาคประชาชน

๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

โรงเรียน ██████████ องค์การบริหารส่วนตำบลคู และอำเภอจะนะ ซึ่งเป็นหน่วยงานในจังหวัดสงขลา รวมทั้งอำเภอเมืองยะลา และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านตาสา ซึ่งเป็นหน่วยงานในจังหวัดยะลา ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการโรงไฟฟ้าในแต่ละพื้นที่โดยไม่ปรากฏว่ามีผลกระทบด้านปัญหามลพิษจากโรงไฟฟ้าต่อประชาชนที่ชัดเจน และองค์การบริหารส่วนตำบลคู แจ้งว่า โรงไฟฟ้าชีวมวล ██████████ ในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ได้ปฏิบัติตามรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment Report: EIA) เช่น ส่งรายงานสรุปผลการดำเนินงานของระบบบำบัดน้ำเสีย การหยุดเครื่องซ่อมบำรุง การทดสอบลิ้นนิรภัยของหม้อไอน้ำ ฯลฯ รวมทั้งได้ให้ความช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น กรณีที่ชุมชนประสบปัญหาขาดแคลนน้ำอุปโภค โรงไฟฟ้าจะพิจารณาสนับสนุนน้ำให้กับชุมชนอย่างเต็มที่ เป็นต้น

๒.๒.๒ การแสวงหาข้อเท็จจริงของพนักงานเจ้าหน้าที่

๑) การลงพื้นที่

พนักงานเจ้าหน้าที่ได้ลงพื้นที่เพื่อรับฟังข้อมูลผลกระทบด้านปัญหามลพิษจากโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อยู่ระหว่างเตรียมการและที่ดำเนินการแล้วรวม ๔ แห่ง ได้แก่ (๑) โรงไฟฟ้าบริษัท ██████████ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ และวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ (๒) โรงไฟฟ้าบริษัท ██████████ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๖๖ และวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ และ (๓) - (๔) โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าในตำบลปะแต อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ๒ โครงการ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(๑) โรงไฟฟ้าบริษัท ██████████ อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เป็นโรงไฟฟ้าชีวมวลขนาดเล็ก กำลังการผลิต ๒๓ เมกะวัตต์ เริ่มจ่ายกระแสไฟฟ้าเข้าระบบเชิงพาณิชย์ ตั้งแต่วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ และจะสิ้นสุดสัญญาในปี ๒๕๖๙ ประชาชนในพื้นที่ให้ข้อมูลสรุปว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการกำจัดขี้เถ้าชีวมวล คือ ในช่วงฝนตกจะมีน้ำขังในพื้นที่การเกษตรที่อยู่ติดกับโรงไฟฟ้า ซึ่งเมื่อผสมกับฝุ่นละอองจากขี้เถ้าชีวมวลทำให้พืชผลการเกษตรได้รับความเสียหายและเกษตรกรมีอาการระคายเคืองผิวหนังเมื่อสัมผัส รวมทั้งปัญหาเสียงดังจากการประกอบกิจการ โดยเฉพาะในช่วงกลางคืน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องฝุ่นละอองที่พบเห็นได้ชัดในช่วงปลายฤดูร้อน ซึ่งเกิดจากกระบวนการผลิตของโรงไฟฟ้าโดยตรงและจากการขนส่งเศษวัสดุดิบ อย่างไรก็ตามประชาชนรายหนึ่งให้ข้อมูลว่า ไม่เคยร้องเรียนไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากยังไม่รู้สึกว่าจะได้รับผลกระทบจนไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างปกติได้ แต่มีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจสะสมในระยะยาว

/ (๒) โรงไฟฟ้า...

(๒) โรงไฟฟ้าบริษัท ██████████ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เป็นโรงไฟฟ้าชีวมวลขนาดเล็ก กำลังการผลิต ๒๕ เมกะวัตต์ เริ่มจ่ายกระแสไฟฟ้าเข้าระบบเชิงพาณิชย์ ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๓ และจะสิ้นสุดสัญญาในปี ๒๕๘๘ ตั้งอยู่ใกล้กับโรงเรียน ██████████ และชุมชนตำบลคู ประชาชนบางส่วนและนักเรียนในโรงเรียนให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่าไม่ได้รับผลกระทบเรื่องเสียงหรือกลิ่นจากการประกอบกิจการของโรงไฟฟ้า แต่มีประชาชนส่วนหนึ่งให้ข้อมูลว่า อาจมีปัญหาฝุ่นละอองและควันรวมทั้งมีเชื้อเพลิงจำนวนมากที่เกิดจากกระบวนการผลิตไฟฟ้า โดยช่วงเวลากลางคืนจะเห็นควันออกจากปล่องโรงไฟฟ้า แม้ยังไม่ปรากฏว่าประชาชนมีปัญหาด้านสุขภาพ แต่มีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบในระยะยาว อีกทั้งการขนส่งทำให้มีปัญหานทรุดตัว นอกจากนี้กระบวนการผลิตไฟฟ้าจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรน้ำปริมาณมาก ในช่วงฤดูแล้งน้ำจึงไม่เพียงพอต่อการทำการเกษตรเนื่องจากโรงไฟฟ้าต้องสูบน้ำไปใช้ในกระบวนการผลิต แต่ในฤดูฝนโรงไฟฟ้าจะปล่อยน้ำออกมามากเกินไป อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจพื้นที่บริเวณลำคลองหลังโรงไฟฟ้าในช่วงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๖ ซึ่งเป็นฤดูฝนของภาคใต้ พบว่า ในคลองมีน้ำไม่มากถึงขั้นที่จะก่อให้เกิดน้ำท่วม

(๓) - (๔) โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลขนาดเล็กมาก ในตำบลปะแต อำเภอยะหา จังหวัดยะลา ๒ โครงการ กำลังการผลิต ๓ เมกะวัตต์ และ ๖ เมกะวัตต์ ตามลำดับ เป็นการดำเนินการภายใต้โครงการโรงไฟฟ้าชุมชนเพื่อเศรษฐกิจฐานราก (โครงการนำร่อง) และอยู่ระหว่างขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน พนักงานเจ้าหน้าที่ได้เข้าสังเกตการณ์เวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่จัดขึ้นโดยบริษัท ██████████ ณ ห้องประชุม โรงเรียน ██████████ ตำบลปะแต พบว่า ประชาชนที่อยู่อาศัยในตำบลปะแตและพื้นที่ใกล้เคียงมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การจัดรับฟังความคิดเห็นข้างต้นไม่สามารถดำเนินการได้จนเสร็จสิ้นกระบวนการ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่อาจเกิดขึ้น และเห็นว่า บริษัทควรชี้แจงรายละเอียดของโรงไฟฟ้าอย่างชัดเจนและครบถ้วนเพื่อประกอบการตัดสินใจของประชาชน และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ข้อมูลเรื่องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตั้งโรงไฟฟ้า รวมทั้งแผนการจัดการผลกระทบสถานการณ์ดังกล่าวทำให้บริษัทประกาศยุติเวทีการรับฟังความคิดเห็นในวันดังกล่าว และจะจัดรับฟังความคิดเห็นอีกครั้งในโอกาสต่อไป ทั้งนี้ ข้อมูล ณ เดือนพฤศจิกายน ๒๕๖๗ ยังไม่ปรากฏว่า บริษัทได้จัดรับฟังความคิดเห็นต่อโครงการดังกล่าวอีก

๒) การรับฟังความเห็น

เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ร่วมเสวนาในเวทีหารือสถานการณ์ด้านพลังงานและการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี จังหวัดปัตตานี สรุปความเห็นในประเด็นศักยภาพพลังงานทดแทนและการสำรองปริมาณพลังงานไฟฟ้าได้ดังนี้

(๑) ██████████ มุลนิธิ ██████████

██████████ เห็นว่า พื้นที่ที่ผลิตพลังงานมากที่สุดอยู่ที่จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอจะนะ ผลิตได้ประมาณ ๒,๐๐๐ เมกะวัตต์ ซึ่งจาก PDP ปรากฏข้อมูลว่าในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความต้องการด้านพลังงานอีกประมาณ ๒,๐๐๐ เมกะวัตต์ จึงต้องศึกษาถึงความจำเป็นในการจะสร้าง โรงไฟฟ้าถ่านหินในอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา และในจังหวัดกระบี่ อย่างไรก็ตาม มีการปรับแผน จากการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินที่อำเภอเทพาตาม PDP กำลังการผลิตประมาณ ๑,๔๐๐ เมกะวัตต์ เปลี่ยนเป็นโรงไฟฟ้าที่ใช้เชื้อเพลิงก๊าซธรรมชาติเป็นเชื้อเพลิงหลักอีกแหล่งในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) กำลังการผลิตประมาณ ๑,๐๐๐ เมกะวัตต์ ในพื้นที่ภาคใต้จึงไม่จำเป็นจะต้องมี โรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ดังนั้น การที่ภาครัฐบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าในลักษณะเป็นการเพิ่มเติมหรือ สะสมไว้ จึงควรพิจารณาพลังงานในรูปแบบอื่นแทนพลังงานไฟฟ้า เช่น พลังงานความร้อนที่ไม่ก่อให้เกิด ความเสี่ยงต่อคนในพื้นที่ แต่การศึกษาถึงศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นแบบจำลองทางคณิตศาสตร์ที่อาจจะ ไม่ได้บ่งชี้ถึงศักยภาพที่แท้จริงของพื้นที่

(๒) ██████████ กรรมการนโยบายด้านบริการสาธารณะ พลังงาน

และสิ่งแวดล้อม ██████████ ให้ความเห็นที่เห็นว่า ปริมาณการสำรองพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทย มีเพียงพอ ไม่จำเป็นต้องสำรองไฟฟ้าเพิ่ม การสร้างความมั่นคงทางพลังงานจะต้องคำนึงถึงปัจจัย เรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม คาร์บอนเครดิต และต้องพิจารณาถึงพลังงานทางเลือก ที่มีราคาถูกกว่า เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งในหลายประเทศใช้พลังงานทางเลือกและสามารถใช้ได้จริง เช่น รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา มีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลม ทดแทนพลังงานไฟฟ้า หรือในประเทศเยอรมนีมีการผลิตและบริหารพลังงานแสงอาทิตย์โดยชุมชนและหมู่บ้าน ซึ่งชุมชน สามารถขายพลังงานและมีรายได้จำนวนมาก ดังนั้น แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรมีรากฐานมาจากประชาชนและชุมชน ไม่ใช่การกำหนดแนวทางจากภาครัฐส่วนกลาง

(๓) ██████████ ผู้แทนมูลนิธิ ██████████ ให้ความเห็นที่

ความต้องการใช้พลังงานในพื้นที่จริงไม่เป็นไปตาม PDP ที่ระบุว่าพื้นที่ที่มีความต้องการพลังงานมากขึ้น โดยความต้องการใช้พลังงานทั้งประเทศมีประมาณ ๔๙,๐๐๐ เมกะวัตต์ มีอัตรากำลังไฟฟ้าสำรองสูงถึง ร้อยละ ๕๔ ต่างจากประเทศอื่นที่มีอัตราไฟฟ้าสำรองอยู่ที่ร้อยละ ๑๕-๒๐ และแม้ว่าจะมีอัตรา กำลังไฟฟ้าสำรองมากแต่ค่าไฟฟ้าที่ประชาชนต้องจ่ายกลับสูงขึ้น โดยด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ เห็นว่า เดิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ทำการเกษตรแบบผสมผสาน (สวนสมรม) แต่ปัจจุบันความ หลากหลายทางชีวภาพดังกล่าวถูกทำลายจากนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจด้านพลังงานที่มุ่งเน้นให้ ปลุกพืชเชิงเดี่ยว กล่าวคือ การพัฒนาในมิติของภาครัฐมองการพัฒนาเศรษฐกิจแบบมหภาคที่มุ่งเพียง การเพิ่มตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ โดยรัฐใช้วิธีการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ แต่ประชาชนในพื้นที่ต้องการการพัฒนาเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับฐานทรัพยากรในพื้นที่

/๓) การค้นคว้า...

๓) การค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง

(๑) แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ (Thailand Power Development Plan 2018: PDP2018) เป็นแผนหลักในการจัดหาพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทยให้เพียงพอต่อความต้องการไฟฟ้า เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมถึงจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ต่อมา มีการปรับปรุงแผน PDP2018 เป็นแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐ ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ (PDP2018 Revision 1) เพื่อปรับเป้าหมายและแผนการจ่ายไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียนเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายโรงไฟฟ้าชุมชนเพื่อเศรษฐกิจฐานราก พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนผู้ผลิตจากผู้ผลิตไฟฟ้าย่อยเล็กเป็นผู้ผลิตไฟฟ้าย่อยเล็กมาก เพิ่มเป้าหมายการผลิตไฟฟ้าจากก๊าซชีวภาพ และให้ความสำคัญกับความมั่นคงของระบบไฟฟ้าในภูมิภาค เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการไฟฟ้าที่สอดคล้องกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

ข้อมูล ณ เดือนตุลาคม ๒๕๖๓ กำลังการผลิตไฟฟ้าของภาคใต้ไม่สามารถรองรับเหตุสุดวิสัยหากโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่สุดหยุดฉุกเฉิน จึงต้องพึ่งพากำลังผลิตไฟฟ้าจากภาคกลาง ผ่านสายส่งไฟฟ้าเชื่อมโยงระหว่างภาค ดังนั้น เพื่อรักษาความมั่นคงของระบบไฟฟ้าภาคใต้ จึงจำเป็นต้องจัดสรรให้มีโรงไฟฟ้าหลัก ในช่วงปี ๒๕๖๘-๒๕๘๐ ได้แก่ โครงการโรงไฟฟ้าสุราษฎร์ธานี ขนาดกำลังผลิตไฟฟ้าตามสัญญา ๑,๔๐๐ เมกะวัตต์ และโครงการโรงไฟฟ้าใหม่ ขนาดกำลังผลิตไฟฟ้าตามสัญญา ๑,๗๐๐ เมกะวัตต์ โดยมุ่งพัฒนาไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียน เช่น โรงไฟฟ้าชีวมวล โรงไฟฟ้าก๊าซชีวภาพ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานแสงอาทิตย์ทุ่นลอยน้ำร่วมกับโรงไฟฟ้าพลังน้ำ พลังงานลม พลังงานขยะ เป็นต้น ทั้งนี้ โรงไฟฟ้าชีวมวลจะมีสัดส่วนกำลังการผลิตมากที่สุด

(๒) แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐

พื้นที่กลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้มีทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศหลากหลาย มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และเป็นแหล่งวัตถุดิบสำคัญในการทำประมง จึงมีการตั้งเป้าหมายของแผนพัฒนา คือ “ศูนย์กลางการเกษตร การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมการค้าชายแดน บนสังคมพหุวัฒนธรรมเข้มแข็งอย่างยั่งยืน” โดยมีตัวชี้วัดได้แก่ อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจภาคการเกษตร ท่องเที่ยว อุตสาหกรรม และการค้าชายแดนของกลุ่มจังหวัดเพิ่มขึ้น และลดความเหลื่อมล้ำ

(๓) รายงานโครงการประเมินการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment: SEA) กรณียุทธศาสตร์พลังงานภาคใต้ (๒๕๖๒)

รายงาน SEA กรณียุทธศาสตร์พลังงานภาคใต้ ได้วิเคราะห์การผลิตและการใช้ไฟฟ้ารายชั่วโมงในสัปดาห์ที่ใช้ไฟฟ้าสูงสุดช่วงปี ๒๕๖๑-๒๕๘๐ พบว่า ปี ๒๕๖๔ โรงไฟฟ้าที่มีอยู่ในภาคใต้มีกำลังการผลิตเพียงพอต่อความต้องการไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น และยังสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยพลังงาน

หมุนเวียน ภาคใต้จึงไม่จำเป็นต้องมีโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่แห่งใหม่ในปี ๒๕๖๔ ยกเว้นจะเกิดเหตุการณ์ที่ไม่ปกติหรือมีความต้องการไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น และจากการประเมินผลกระทบเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ รวมทั้งเปรียบเทียบระหว่างทางเลือกอื่นแล้ว พบว่า พลังงานหมุนเวียนและการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานจะสร้างโอกาสในหลายมิติ ในขณะที่โครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่จะสร้างประโยชน์ในทางเศรษฐกิจน้อยกว่า

การพัฒนาพลังงานที่ยั่งยืนจำเป็นต้องดำเนินการควบคู่กันระหว่างการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้พลังงาน กับการผลิตพลังงานจากแหล่งพลังงานหมุนเวียนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละจังหวัดและท้องถิ่น ซึ่งพบว่าในประเทศไทยมีแหล่งพลังงานหมุนเวียนอยู่มากมาย เช่น แสงอาทิตย์ ลม แหล่งน้ำ ชีวมวลจากภาคเกษตรกรรมและพืชอื่น ๆ และก๊าซชีวภาพจากขยะอินทรีย์ของโรงงานอุตสาหกรรมเกษตรและชุมชน ซึ่งการพัฒนาพลังงานหมุนเวียนมีจุดแข็งเรื่องต้นทุนที่ต่ำกว่าถ่านหินอย่างมากและก่อให้เกิดการจ้างงานมากกว่าหลายเท่าตัว นอกจากนี้ พลังงานหมุนเวียนต่าง ๆ จะปล่อยก๊าซเรือนกระจกน้อยกว่าถ่านหินและก๊าซธรรมชาติอย่างมากอีกด้วย

ทั้งนี้ รายงาน SEA กรณียุทธศาสตร์พลังงานภาคใต้ มีข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเชิงนโยบาย เรื่องการพัฒนาระบบการประเมินการพัฒนาที่ยั่งยืนเชิงยุทธศาสตร์สำหรับกระบวนการนโยบายสาธารณะด้านพลังงาน โดยอาศัยการสร้างความเข้าใจและสร้างขีดความสามารถให้ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาคประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และพัฒนาทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์

(๔) การบริหารจัดการกองทุนพัฒนาไฟฟ้า

(๔.๑) กองทุนพัฒนาไฟฟ้าจัดตั้งขึ้นตามมาตรา ๙๓ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. ๒๕๕๐ มี กกพ. เป็นผู้กำกับดูแลและบริหารจัดการกองทุน มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นทุนสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และกระจายความเจริญไปสู่ท้องถิ่นในรัศมีรอบโรงไฟฟ้า สร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นที่อาจได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างและการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า โดยคำนึงถึงความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้ใช้ไฟฟ้า ภายใต้ความมุ่งหวังว่าประชาชนในชุมชนพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าจะได้รับประโยชน์ โดยสามารถนำเงินที่ได้รับการจัดสรรจากกองทุนไปใช้ในโครงการพัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่น

(๔.๒) การใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้า เป็นไปตามมาตรา ๙๗^๓ ของพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน และระเบียบที่ กกพ. กำหนด ภายใต้กรอบนโยบายของคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ (กพช.)

/(๔.๓) สกพ. ...

^๓ มาตรา ๙๗ เงินกองทุนให้ใช้จ่ายเพื่อกิจการ ดังต่อไปนี้

(๔.๓) สกพ. มีหลักเกณฑ์การแบ่งประเภทกองทุนตามปริมาณการผลิตหน่วยพลังงานหรือกำลังการผลิตไฟฟ้า และจำนวนเงินต่อหน่วยพลังงานไฟฟ้าตามประเภทของเชื้อเพลิงที่ใช้ในการผลิตที่โรงไฟฟ้าแต่ละโรงจะนำส่งเข้ากองทุน ได้แก่ (๑) กองทุนขนาดใหญ่ (๒) กองทุนขนาดกลาง และ (๓) กองทุนขนาดเล็ก โดยมีรูปแบบการบริหารงานกองทุนที่แตกต่างกัน^๔

(๔.๔) โครงการจากชุมชนที่ขอใช้เงินจากกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ต้องมีลักษณะภายใต้แผนงาน ๗ ด้าน ประกอบด้วย (๑) สาธารณสุข (๒) การศึกษา (๓) เศรษฐกิจชุมชน (๔) สิ่งแวดล้อม (๕) สาธารณูปโภค (๖) พลังงานชุมชน และ (๗) ด้านอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าของโรงไฟฟ้าขนาดเล็กในพื้นที่จังหวัดยะลาและสงขลา พบว่า โครงการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสนอขอรับการจัดสรรเงินกองทุนส่วนใหญ่ เป็นโครงการเกี่ยวกับการก่อสร้างและปรับปรุงสิ่งสาธารณูปโภค เช่น ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ องค์กรบริหารส่วนตำบลพร่อน อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ได้รับการจัดสรรเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้า จังหวัดยะลา ๑ จำนวน ๑,๖๙๕,๑๐๐ บาท สำหรับโครงการก่อสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ๔ สาย องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าหมอไทร อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ได้รับการจัดสรรเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้า จังหวัดสงขลา ๗ จำนวน ๑,๓๖๔,๒๕๐ บาท สำหรับโครงการติดตั้งไฟฟ้าระบบโซลาร์เซลล์ทั้งตำบล เป็นต้น

/(๕) งานวิจัย...

(๑) เพื่อชดเชยและอุดหนุนผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการไฟฟ้าซึ่งได้ให้บริการแก่ผู้ใช้ไฟฟ้าที่ด้อยโอกาส หรือเพื่อให้มีการให้บริการไฟฟ้าอย่างทั่วถึง หรือเพื่อส่งเสริมนโยบายในการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค

(๒) เพื่อชดเชยผู้ใช้ไฟฟ้าซึ่งต้องจ่ายอัตราค่าไฟฟ้าแพงขึ้นจากการที่ผู้รับใบอนุญาตที่มีศูนย์ควบคุมระบบไฟฟ้ากระทำการฝ่าฝืนมาตรา ๘๗ วรรคสอง

(๓) พัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า

(๔) เพื่อส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียนและเทคโนโลยีที่ใช้ในการประกอบกิจการไฟฟ้าที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย

(๕) เพื่อส่งเสริมสังคมและประชาชนให้มีความรู้ ความตระหนัก และมีส่วนร่วมด้านไฟฟ้า

(๖) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการบริหารกองทุน

^๔ ระเบียบ กกพ. ว่าด้วยกองทุนพัฒนาไฟฟ้า เพื่อการพัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินงานของโรงไฟฟ้า พ.ศ. ๒๕๕๓ กำหนดรูปแบบการบริหารกองทุน ดังนี้ (๑) กองทุนขนาดใหญ่มีคณะกรรมการในระดับพื้นที่ ๒ คณะ ได้แก่ คณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรพ.) และคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่โรงไฟฟ้าตำบล (คพรต.) โดย คพรต. จะทำหน้าที่ในการพิจารณาเลือกโครงการชุมชน และเสนอต่อ คพรพ. เพื่อพิจารณาบรรจุโครงการชุมชนลงในแผนงานประจำปี (๒) กองทุนขนาดกลาง มีคณะกรรมการในระดับพื้นที่ ๑ คณะ ได้แก่ คพรพ. ทำหน้าที่พิจารณาบรรจุโครงการชุมชนลงในแผนงานประจำปี และ (๓) กองทุนขนาดเล็ก มีผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล จำนวน ๓ คน เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกโครงการผ่านเวทีประชาคมระดับตำบล ทั้งนี้ ประเภทของโครงการชุมชนที่สามารถขอเงินสนับสนุนจากกองทุนขนาดเล็ก ได้แก่ โครงการที่อยู่ในแผนพัฒนาตำบลที่ผ่านการทำประชาคมระดับตำบลแล้ว และโครงการที่เสนอโดยหน่วยงานราชการในพื้นที่ประกาศ

(๕) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าชีวมวล พบว่า การผลิตไฟฟ้าโดยชีวมวลมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนหลายประการ^๕ ได้แก่ (๑) ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ เสียง กลิ่น เป็นต้น ซึ่งสาเหตุสำคัญเกิดจากผู้ประกอบการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (๒) ปัญหาด้านน้ำและการขาดแคลนน้ำ เนื่องจากโรงไฟฟ้าชีวมวลต้องใช้น้ำมาก จึงอาจเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำในชุมชน และกระทบต่อการเกษตรในพื้นที่ (๓) ปัญหาขยะและของเสียอันตราย เนื่องจากโรงไฟฟ้าจะทำให้เกิดขี้เถ้าหรือวัสดุที่เผาไหม้ไม่หมดจำนวนมาก และกองขยะขนาดใหญ่จะทำให้เกิดสภาพที่ไม่น่าดู สร้างความสกปรกและความเดือดร้อนรำคาญแก่ชุมชน นอกจากนี้ขยะอาจถูกน้ำฝนชะล้างทำให้เกิดการปนเปื้อนในดิน น้ำใต้ดิน และแหล่งน้ำได้ (๔) การขนส่งเชื้อเพลิงชีวมวลทำให้จำนวนรถที่วิ่งในชุมชนรอบโรงไฟฟ้าเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อสภาพการจราจร ถนนชำรุด และเกิดอุบัติเหตุทางท้องถนนได้ และ (๕) ผลกระทบด้านสังคม คือ ประชาชนรอบโรงไฟฟ้าเกิดความขัดแย้งกันเอง อีกทั้งยังไม่ปรากฏอย่างชัดเจนว่า ประชาชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้าชีวมวลมีความยินดียิ่งหรือมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการมีโรงไฟฟ้าชีวมวล

ทั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ ต้องบังคับใช้กฎหมายในกระบวนการต่าง ๆ อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) ควรต้องแก้ไขกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้โรงไฟฟ้าชีวมวลขนาดเล็กต้องดำเนินการวิเคราะห์ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมด้วย

นอกจากนี้ รายงานผลการศึกษาพบว่า การใช้พลังงานชีวมวลแทนเชื้อเพลิงฟอสซิลในการผลิตไฟฟ้า ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) และการจ้างงานรวมเพิ่มขึ้น ซึ่งการขยายตัวทางเศรษฐกิจส่งผลให้มีปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยรวมของประเทศเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อมูลค่า GDP พบว่า มีอัตราส่วนลดลงจากสถานการณ์ปกติ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการพัฒนาการผลิตไฟฟ้าจากชีวมวลสามารถช่วยลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมได้^๖

/๓. ความเห็น...

^๕ รายงานการศึกษาผลกระทบและมาตรการทางสิ่งแวดล้อมของกิจการผลิตไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียนขนาดเล็กมาก (๒๕๕๕)

รายงานการศึกษาแนวทางการเผาระวังพื้นที่เสี่ยงจากมลพิษทางอากาศ กรณีโรงไฟฟ้าชีวมวล โดย กรมอนามัยและกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข (๒๕๕๘)

รายงานการศึกษาผลกระทบต่อชุมชนจากการสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวล: กรณีศึกษาโรงไฟฟ้าชีวมวลรากไม้ยางพารา อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง (๒๕๖๐)

^๖ วิทยานิพนธ์ เรื่อง การวิเคราะห์ความยั่งยืนของการพัฒนาพลังงานชีวมวลโดยใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (๒๕๖๖)

๓. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

กรณีตามคำร้องมีประเด็นที่ต้องพิจารณาว่า แนวทางการพัฒนาพลังงานและโครงการโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อย่างไร โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

๓.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๔๓^๓ ได้รับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน รวมทั้งสามารถเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน ประกอบกับมาตรา ๕๗^๔ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องคุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และมาตรา ๕๘^๕ ในกรณีรัฐจะอนุญาตให้มีการดำเนินการใดที่อาจมีผลกระทบต่อ

/ทรัพยากร...

^๓ มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

ฯลฯ

ฯลฯ

(๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๓) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชน และได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

^๔ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง

ฯลฯ

ฯลฯ

(๒) อนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าชุมชน บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุลและยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมดำเนินการและได้รับประโยชน์จากการดำเนินการดังกล่าวด้วยตามที่กฎหมายบัญญัติ

^๕ มาตรา ๕๘ การดำเนินการใดของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ผู้ใดดำเนินการ ถ้าการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดของประชาชนหรือชุมชน หรือสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษา และประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียและประชาชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาดำเนินการหรืออนุญาตตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง

ในการดำเนินการหรืออนุญาตตามวรรคหนึ่ง รัฐต้องระมัดระวังให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพน้อยที่สุด และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า

ทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใด
ของประชาชนหรือชุมชนหรือสิ่งแวดล้อม รัฐต้องดำเนินการให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบ
ต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนหรือชุมชน และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของ
ผู้มีส่วนได้เสีย ประชาชน และชุมชนที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาอนุญาตตามที่
กฎหมายกำหนด โดยบุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐ
ก่อนการอนุญาต ทั้งนี้ การอนุญาตต้องระมัดระวังผลกระทบต่อประชาชน ชุมชน สิ่งแวดล้อม
และความหลากหลายทางชีวภาพ และต้องดำเนินการให้มีการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหาย
ให้แก่ประชาชนหรือชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและโดยไม่ชักช้า รวมทั้งมาตรา ๔๑^{๑๐}
กำหนดให้บุคคลและชุมชนมีสิทธิได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครอง
ของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ และมาตรา ๕๙^{๑๑} กำหนดให้รัฐต้องเปิดเผยข้อมูล
หรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล
หรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม
และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR)
ข้อ ๑ และข้อ ๑๒^{๑๒} ประกอบกับข้อมติของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติและสมัชชาใหญ่
แห่งสหประชาชาติ^{๑๓} ที่ให้การรับรองสิทธิในการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมที่ดี ยั่งยืน

/และเอื้อต่อ...

^{๑๐} มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะ ในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่
กฎหมายบัญญัติ

^{๑๑} มาตรา ๕๙ รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐที่มีข้อมูล
เกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือ
ข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก

^{๑๒} ข้อ ๑ วรรคสอง เพื่อจุดมุ่งหมายของตน ประชาชาติทั้งปวงอาจจัดการโลกทรัพย์สินและทรัพยากรธรรมชาติ
ของตนได้อย่างเสรี โดยไม่กระทบต่อพันธกรณีใด ๆ อันเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐาน
ของหลักการแห่งผลประโยชน์ร่วมกันและกฎหมายระหว่างประเทศ ประชาชาติจะไม่ถูกลิดรอนวิถีทางยังชีพของตนไม่ว่าในกรณีใด

ข้อ ๑๒

๑. รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับรองสิทธิของทุกคนที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นได้
๒. ขั้นตอนในการดำเนินการโดยรัฐภาคีแห่งกติกานี้ เพื่อบรรลุผลในการทำให้สิทธินี้เป็นจริงอย่างสมบูรณ์
จะต้องรวมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อ

ฯลฯ

ฯลฯ

(ข) การปรับปรุงในทุกด้านของสุขลักษณะทางสิ่งแวดล้อมและอุตสาหกรรม

^{๑๓} คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติได้มีข้อมติที่ ๔๘/๑๓ เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๔ รับรอง
ให้สิทธิในการดำรงชีวิตในสิ่งแวดล้อมที่ดีและยั่งยืนเป็นสิทธิมนุษยชน และเมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๕ สมัชชาใหญ่
แห่งสหประชาชาติได้ลงมติเห็นชอบและประกาศว่า การเข้าถึงสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ดีต่อสุขภาพ และยั่งยืน (clean, healthy
and sustainable environment) เป็นสิทธิมนุษยชนสากล

และเอื้อต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นได้ โดยรัฐจะต้องปรับปรุงในทุกด้านของสุขลักษณะทางสิ่งแวดล้อมและอุตสาหกรรม เพื่อบรรลุผลในการทำให้สิทธิเหล่านี้เป็นจริงอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งต้องให้หลักประกันว่าการพัฒนาสิทธิทางเศรษฐกิจและการจัดการโรคทรัพย์สินและทรัพยากรธรรมชาติจะไม่ลดทอนวิถีชีวิตของประชาชน และตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งผลประโยชน์ร่วมกัน

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติได้มีหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน (UN Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGPs) กำหนดหน้าที่ของภาครัฐและความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการดำเนินธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชนไว้ด้วย โดยประกอบด้วยเสาหลัก ๓ ประการ คือ (๑) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (๒) การเคารพสิทธิมนุษยชน และ (๓) การเยียวยา^{๑๔}

๓.๒ กรณีตามคำร้องมีประเด็นที่ต้องพิจารณา ๒ ประเด็น ดังนี้

๓.๒.๑ แนวทางการพัฒนาพลังงานในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการโรงไฟฟ้าชีวมวล ดำเนินการโดยขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นการกระทำหรือละเลยการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่

๑) กรณีโครงการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบครบวงจรในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

๑.๑.) โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นคงทางพลังงาน เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งระบบตั้งแต่การส่งเสริมการปลูกพืชพลังงาน การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมให้ประชาชน วิสาหกิจชุมชน รวมกลุ่มร่วมลงทุนในกิจการพลังงานของรัฐ อย่างไรก็ตาม

/ข้อมูล ณ...

^{๑๔} ในปี ๒๕๕๔ องค์การสหประชาชาติได้รับรอง “หลักการชี้แนะว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับธุรกิจ” (UN Guiding Principles on Business and Human Rights: UNGPs) มีเนื้อหาระบุหน้าที่ของภาครัฐและความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการเคารพสิทธิมนุษยชน โดยประกอบไปด้วยเสาหลัก ๓ ประการ คือ (๑) การคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (protect) หมายถึง หน้าที่ของภาครัฐที่จะคุ้มครองไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากภาคธุรกิจ รวมถึงรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจ (๒) การเคารพสิทธิมนุษยชน (respect) หมายถึง ความรับผิดชอบของภาคธุรกิจที่จะเคารพสิทธิมนุษยชน โดยหลีกเลี่ยงการกระทำที่ละเมิดหรือมีส่วนร่วมในการสร้างผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชน และ (๓) การเยียวยา (remedy) หมายถึง การที่ผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินธุรกิจสามารถเข้าถึงการแก้ไข เยียวยา ฟื้นฟู ที่มีประสิทธิภาพทั้งกลไกตามกระบวนการยุติธรรมและอื่น ๆ

ทั้งนี้ ในส่วนความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการเคารพสิทธิมนุษยชนมีหลักการดำเนินการ ได้แก่ การมีคำประกาศนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนว่าบุคลากรในองค์กร คู่ค้า และฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจะไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน การจัดให้มีกระบวนการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านที่ระบุความเสี่ยง การป้องกัน และการบรรเทาผลกระทบ และกำหนดหน่วยรับผิดชอบเมื่อเกิดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน และการมีกระบวนการเยียวยาเมื่อเกิดผลกระทบจากการกระทำหรือมีส่วนร่วมในการกระทำที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ ภาครัฐมีหน้าที่ในการจัดให้มีกลไกการเยียวยาที่รวดเร็ว และเป็นธรรม และภาคธุรกิจมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือเพื่อการเยียวยาดังกล่าว

ข้อมูล ณ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๖๗ ปรากฏว่า โครงการยังอยู่ระหว่างการเตรียมการ มีเพียงกิจกรรมส่งเสริมการปลูกพืชพลังงานที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เช่น ไม้ มันสำปะหลัง หญ้าเนเปียร์ เป็นต้น โดยในปี ๒๕๖๕ มีเกษตรกรปลูกพืชพลังงานนาร่อง ๑๐,๐๐๐ ไร่ โดยยังไม่ได้ประชาสัมพันธ์รายละเอียดโครงการทั้งหมดให้ประชาชนทราบ มีแต่เพียงการแจ้งรายละเอียดโครงการต่อสภาสันติสุขตำบลของแต่ละตำบลเท่านั้น

๑.๒) การศึกษาและวิเคราะห์สถานะแวดล้อมของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ ในแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐ พบว่า พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน มีทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศที่มีความหลากหลาย เหมาะแก่การทำเกษตร ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นต้น โดย PDP2018 Revision 1 ซึ่งเป็นแผนหลักในการจัดหาพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทย มุ่งเน้นให้ผลิตพลังงานไฟฟ้าในชุมชนตามศักยภาพเชื้อเพลิงพลังงานสะอาดที่หาได้ในพื้นที่และนำไปใช้ในพื้นที่เป็นหลัก และปรับเปลี่ยนผู้ผลิตจากผู้ผลิตไฟฟ้ารายเล็กเป็นผู้ผลิตไฟฟ้ารายเล็กมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารายงาน SEA กรณียุทธศาสตร์พลังงานภาคใต้ที่เห็นว่า การพัฒนาพลังงานที่ยั่งยืนต้องดำเนินการควบคู่กันระหว่างการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้พลังงานกับการผลิตพลังงานจากแหล่งพลังงานหมุนเวียนต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น โดยประเทศไทยมีแหล่งพลังงานหมุนเวียนอยู่มาก เช่น แสงอาทิตย์ ลม แหล่งน้ำ และชีวมวลจากภาคเกษตรกรรมและพืชอื่น ๆ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าโรงไฟฟ้าที่มีอยู่ในภาคใต้มีกำลังการผลิตเพียงพอต่อความต้องการไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น แต่ไม่สามารถรองรับเหตุสุดวิสัยหากโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ที่สุดหยุดฉุกเฉิน ดังนั้น จึงต้องจัดสรรให้มีโรงไฟฟ้าหลักเพื่อความมั่นคง ในช่วงปี ๒๕๖๘-๒๕๘๐ ได้แก่ โครงการโรงไฟฟ้าสุราษฎร์ธานีและโครงการโรงไฟฟ้าใหม่ ซึ่งมุ่งพัฒนาไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียน

๑.๓) พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการมีวัตถุประสงค์และแนวทางดำเนินการสอดคล้องกับแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. ๒๕๖๖-๒๕๗๐ รายงาน SEA กรณียุทธศาสตร์พลังงานภาคใต้ และแนวทางการพัฒนาไฟฟ้าของประเทศตาม PDP2018 Revision 1 และโครงการยังอยู่ระหว่างการเตรียมการ ในขั้นนี้จึงยังไม่อาจรับฟังได้ว่า โครงการดังกล่าวมีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากปัจจุบันโรงไฟฟ้าที่มีอยู่ในภาคใต้ยังมีกำลังการผลิตเพียงพอต่อความต้องการไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้น ศอ.บต. จึงควรพิจารณาทบทวนการดำเนินโครงการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ด้านพลังงาน และหากเห็นว่าเป็นความจำเป็นต้องดำเนินโครงการดังกล่าวเพื่อความมั่นคงทางพลังงานของประเทศ ศอ.บต. ควรเตรียมความพร้อมในการดำเนินโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคำนึงถึงวัตถุดิบที่นำมาใช้ในกระบวนการผลิตไฟฟ้าที่ต้องสอดคล้องกับศักยภาพพื้นที่ คือ มุ่งเน้นการใช้วัตถุดิบที่มีอยู่แล้วในพื้นที่เป็นลำดับแรก สำหรับการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ปลูกพืชพลังงานอื่น เช่น ไม้ มันสำปะหลัง หญ้าเนเปียร์ ควรสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชดังกล่าว

/ให้เกษตรกร...

ให้เกษตรกร นอกจากนี้ ควรศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศของพื้นที่ในระยะยาวจากการปลูกพืชพลังงานเพียงไม่กี่ชนิดเป็นจำนวนมาก ตลอดจนศึกษาความเหมาะสมและศักยภาพพื้นที่ในการผลิตไฟฟ้าทางเลือกหมุนเวียนอื่นด้วย เช่น แสงอาทิตย์ ลม แหล่งน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้ ควรให้ท้องถิ่นและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการในทุกกระบวนการ

๒) กรณีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลขนาดเล็กมาก อำเภอยะหา จังหวัดยะลา

๒.๑) โครงการนี้เป็นการดำเนินการภายใต้โครงการโรงไฟฟ้าชุมชนเพื่อเศรษฐกิจฐานราก (โครงการนำร่อง) ๒ โครงการ กำลังการผลิต ๓ เมกะวัตต์ และ ๖ เมกะวัตต์ ตามลำดับ และอยู่ระหว่างขั้นตอนการรับฟังความเห็นจากประชาชน โดยในเวทีรับฟังความคิดเห็นประชาชน ณ ห้องประชุมโรงเรียน ██████████ อำเภอยะหา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ประชาชนที่เข้าร่วมส่วนใหญ่แสดงออกอย่างชัดเจนถึงความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่อาจเกิดขึ้น และเห็นว่าบริษัทที่ดำเนินการควรชี้แจงรายละเอียดของโรงไฟฟ้าอย่างชัดเจนและครบถ้วน ทำให้บริษัทไม่สามารถจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม หลังจากเวทีรับฟังความคิดเห็นดังกล่าว ยังไม่ปรากฏว่าบริษัทได้จัดรับฟังความคิดเห็นต่อโครงการอีก

๒.๒) พิจารณาแล้วเห็นว่า แม้โครงการดังกล่าวจะเป็นโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลกำลังการผลิตไม่เกิน ๑๐ เมกะวัตต์ ซึ่งได้รับยกเว้นไม่ต้องจัดทำ EIA หรือรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ (Environmental Health Impact Assessment: EHIA) ก็ตาม แต่ผู้ประกอบการจะต้องดำเนินการตามประมวลหลักการปฏิบัติ (Code of Practice: CoP) อย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์และจัดให้มีการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งนี้ ตามระเบียบ กกพ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์การจัดทำรายงานประมวลหลักการปฏิบัติ และรายงานผลการปฏิบัติตามประมวลหลักการปฏิบัติ สำหรับการประกอบกิจการผลิตไฟฟ้า ดังนั้น การที่บริษัทผู้ประกอบการดังกล่าวไม่อาจจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นเมื่อวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๖ ได้เสร็จสิ้น และยังไม่ดำเนินการให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกนั้น ในชั้นนี้จึงยังไม่มีประเด็นที่ กสม. จะต้องพิจารณา

๒.๓) อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ที่เกี่ยวข้องจะกำหนดวิธีการ เงื่อนไข และหลักเกณฑ์ในการประกอบกิจการโรงไฟฟ้าไว้แล้ว แต่การประกอบกิจการย่อมต้องคำนึงถึงสิทธิของบุคคลและชุมชนที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองให้มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตน ดังนั้น เมื่อการประกอบกิจการโรงไฟฟ้าอาจส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งประชาชนมีข้อห่วงกังวลในเรื่องดังกล่าว ในชั้นนี้ จึงเห็นว่า กรณีเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องคุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงการมี

/ส่วนร่วมของ...

ส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และหนังสือสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งหลักการ UNGPs ที่กำหนดหน้าที่ของรัฐในการเฝ้าระวัง คุ้มครอง และป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชน จากการประกอบธุรกิจ และหน้าที่ของผู้ประกอบกิจการในการดำเนินธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชน จึงเห็นควรเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

๓.๒.๒ การประกอบกิจการโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน อันเป็นการกระทำหรือละเลยการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่

๑) จากการตรวจสอบข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการผลิตไฟฟ้าเชื้อเพลิงชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทั้งหมด ๑๖ ราย โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่มีโรงไฟฟ้าชีวมวลตั้งอยู่ ให้ข้อมูลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าในแต่ละพื้นที่โดยไม่ปรากฏผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือปัญหามลพิษจากโรงไฟฟ้าต่อประชาชนที่ชัดเจน และมีบางหน่วยงานแจ้งว่าโรงไฟฟ้าได้ปฏิบัติตาม EIA รวมทั้งได้ให้ความช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ แต่จากการลงพื้นที่เพื่อรับฟังข้อมูลผลกระทบต่อปัญหามลพิษจากโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ที่อยู่ระหว่างเตรียมการและที่ดำเนินการแล้ว ซึ่งไม่ได้อยู่ภายใต้โครงการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบครบวงจรฯ พบว่าโรงไฟฟ้าบริษัท [REDACTED] อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา มีปัญหาเกี่ยวกับการแพร่กระจายของซัลเฟอร์ไดออกไซด์สู่อากาศ น้ำ และพื้นที่เกษตรกรรม เนื่องจากการกำจัดซัลเฟอร์ไม่มีประสิทธิภาพ และมีปัญหาเสียงดังจากการประกอบกิจการ เนื่องจากโรงไฟฟ้าเดินเครื่องการผลิตตลอดเวลา รวมทั้งปัญหาฝุ่นละอองที่เกิดจากกระบวนการขนส่งเศษวัสดุคอก ส่วนโรงไฟฟ้าบริษัท [REDACTED] อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ปรากฏปัญหาถนนทรุดตัวจากการขนส่งเศษวัสดุคอกเป็นปริมาณมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่

๒) พิจารณาแล้วเห็นว่า

๒.๑) แม้ข้อมูลจากหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่โรงไฟฟ้าตั้งอยู่ไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่า การประกอบกิจการโรงไฟฟ้าชีวมวลก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อประชาชนถึงขนาดที่กระทบต่อชุมชน แต่จากการลงพื้นที่บริเวณโรงไฟฟ้าบริษัท [REDACTED] และโรงไฟฟ้าบริษัท [REDACTED] พบว่า ประชาชนบางรายให้ข้อเท็จจริงว่า โรงไฟฟ้ามีปัญหาฝุ่นละอองจากกองเถ้าที่เกิดจากการเผาไหม้ของเชื้อเพลิงชีวมวล และจากการขนส่งเศษวัสดุคอก ซึ่งยัง

/ไม่ถึงขนาด...

ไม่ถึงขนาดรบกวนความเป็นอยู่ตามปกติ อย่างไรก็ตาม การประกอบกิจการโรงไฟฟ้าชีวมวลไม่ว่าจะเป็นขนาดเล็กหรือเล็กมาก หากไม่มีกระบวนการจัดการที่ดีย่อมมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชนทุกขั้นตอน ได้แก่ ปัญหามลพิษทางอากาศ ฝุ่น เสียง กลิ่น น้ำเสีย อุบัติเหตุและการจราจร ความเครียดและความรำคาญ การขาดแคลนน้ำ ขยะ และของเสีย ซึ่งสาเหตุสำคัญเกิดจากผู้ประกอบการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากพยายามลดต้นทุนในการประกอบการแต่ไม่ได้คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว ดังนั้น การที่กำหนดให้ผู้ประกอบการโรงไฟฟ้าชีวมวลกำลังการผลิตไม่เกิน ๑๐ เมกะวัตต์ได้รับยกเว้นไม่ต้องจัดทำ EIA โดยให้ดำเนินการตาม CoP นั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ กกพ. ต้องกำกับและติดตามให้เจ้าของโครงการดำเนินการตามมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่กำหนดไว้ใน CoP อย่างเคร่งครัด

๒.๒) การใช้กลไกกองทุนพัฒนาไฟฟ้า ตามมาตรา ๙๗ แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นอีกมาตรการหนึ่งในการป้องกันผลกระทบจากการประกอบกิจการโรงไฟฟ้าที่สำคัญ ซึ่งจากการตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่า การใช้จ่ายเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าเป็นไปเพื่อการพัฒนาหรือฟื้นฟูท้องถิ่นในด้านสาธารณูปโภคเป็นหลัก เช่น โครงการก่อสร้างถนน คอนกรีตเสริมเหล็ก โครงการติดตั้งไฟฟ้าระบบโซลาร์เซลล์ทั้งตำบล เป็นต้น ซึ่งเห็นได้ว่า การใช้จ่ายดังกล่าวไม่ได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน และการสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ประชาชนจึงไม่ได้รับประโยชน์จากเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังพบว่า กองทุนพัฒนาไฟฟ้าขนาดเล็กไม่มีคณะกรรมการพัฒนาชุมชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้า (คพรฟ.) ทำหน้าที่บริหารเงินกองทุนดังกล่าว เช่น กองทุนขนาดใหญ่และขนาดกลาง แต่ให้มีผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาล ๓ คน เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกโครงการผ่านเวทีประชาคมระดับตำบล ซึ่งอาจทำให้การใช้จ่ายเงินกองทุนขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างรอบด้าน และไม่สอดคล้องกับลักษณะของแผนงานที่ กกพ. กำหนด ดังนั้นจึงเห็นควรเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาทบทวนแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารและจ่ายเงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าต่อไป

๒.๓) หากข้อห่วงกังวลของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการประกอบกิจการโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่ได้รับการตอบสนองเพื่อควบคุมดูแลโรงไฟฟ้าชีวมวลอย่างเคร่งครัดและเหมาะสม ย่อมสุ่มเสี่ยงที่อาจเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่โดยรอบโรงไฟฟ้า จึงเห็นว่า ภาครัฐควรมีมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และเห็นควรเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๔. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ในคราวประชุม ด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๕/๒๕๖๘ เมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘ จึงมีมติดังนี้

๔.๑ กรณีดำเนินโครงการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบครบวงจรในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในขั้นนี้ยังไม่อาจรับฟังได้ว่า มีการกระทำหรือละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๒ กรณีโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลขนาดเล็กมากในพื้นที่อำเภอยะหา จังหวัด ยะลา ซึ่งบริษัทผู้ประกอบการไม่สามารถจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นให้เสร็จสิ้นได้ และยังไม่ปรากฏว่า จะดำเนินการจัดรับฟังความคิดเห็นต่อไปอีก ในขั้นนี้จึงไม่มีประเด็นที่ กสม. จะต้องพิจารณา ทั้งนี้ เป็นหน้าที่ ของรัฐที่จะต้องคุ้มครอง บำรุงรักษา พื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วม ของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และ หนังสือสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งหลักการ UNGPs

๔.๓ กรณีการประกอบกิจการโรงไฟฟ้าชีวมวลในพื้นที่จังหวัดชยแดนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนหรือไม่ ในขั้นนี้ยังไม่อาจรับฟังได้ว่า มีการกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการ ละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๔ ให้เสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) ประกอบมาตรา ๔๒ เพื่อดำเนินการ ดังนี้

๔.๔.๑ ให้ ศอ.บต. ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ชุมชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ร่วมกันดำเนินโครงการบริหารจัดการพลังงานไฟฟ้าแบบครบวงจรในพื้นที่จังหวัด ชยแดนภาคใต้ โดยให้มีการประเมินศักยภาพพื้นที่ ทั้งนี้ให้นำรายงาน SEA กรณียุทธศาสตร์พลังงาน ภาคใต้ มาประกอบการพิจารณาดังกล่าว

๔.๔.๒ ให้ กกพ. เร่งรัดไปยังบริษัท ██████████ ให้ชี้แจง ประชาสัมพันธ์ข้อมูลโครงการให้ประชาชนทราบ และจัดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อย่างแท้จริงอีกครั้ง โดยให้ส่งหนังสือประชาสัมพันธ์การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นไปยังประชาชนที่อาศัย อยู่ในพื้นที่รอบโครงการรัศมี ๓ กิโลเมตร เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และกติกา ICESCR ซึ่งรับรองสิทธิของบุคคลและชุมชนในการ มีส่วนร่วมจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสิทธิ ในการได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะ

/๔.๔.๓ ให้ กกพ. ...

๔.๔.๓ ให้ กกพ. กำกับและติดตามมาตรการป้องกันและแก้ไขที่กำหนดไว้ในรายงาน CoP รวมทั้งกำกับดูแลอย่างเคร่งครัดให้ผู้พัฒนาโครงการจัดให้มีกระบวนการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (Human Rights Due Diligence: HRDD) ทุกโครงการที่จะขออนุมัติ เพื่อส่งเสริมให้ภาคธุรกิจประกอบกิจการโดยเคารพสิทธิมนุษยชนตามหลักการ UNGPs

๔.๔.๔ ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นแจ้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ร่วมกับชุมชนเฝ้าระวัง รวมทั้งให้กำกับเกี่ยวกับการใช้เงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์การใช้เงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. ๒๕๕๐ อย่างเคร่งครัด โดยกำหนดให้การใช้เงินกองทุนต้องเป็นไปเพื่อการป้องกัน เฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่รอบโรงไฟฟ้ามากกว่าร้อยละ ๕๐ ตลอดจนมีกลไกการติดตามการใช้เงินกองทุนให้เป็นไปตามข้อกำหนดข้างต้น

๔.๔.๕ ให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นแจ้งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีการประกอบกิจการโรงไฟฟ้ากำหนดโครงการเกี่ยวกับการป้องกัน เฝ้าระวัง และแก้ไขปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และสุขภาพอนามัยของประชาชนไว้ในแผนพัฒนาตำบล เพื่อให้การใช้เงินกองทุนพัฒนาไฟฟ้าของท้องถิ่นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของกองทุนพัฒนาไฟฟ้าตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. ๒๕๕๐

๔.๔.๖ ให้บริษัท ██████████ จัดให้มีกระบวนการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้าน (HRDD) และทบทวนปรับปรุงกระบวนการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ตามหลักการ UNGPs เพื่อป้องกันและเยียวยาผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนต่อชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแรงงาน ซึ่งเป็นการประกอบธุรกิจโดยเคารพสิทธิมนุษยชน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์
นางปรีดา คงแป้น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี
นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์
นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช
นายวสันต์ ภัยหลีกลี้
นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ